

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11^{ης} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1950

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΛΑΝΔΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ Κας ΑΓΓΕΛ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὸ ἀντεπιστέλλον μέλος αὐτῆς ἡ κ. Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου ὠμίλησεν ἔχουσα ὡς θέμα: «Περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς χολέρας καὶ τῆς νεωτέρας ἀπ' αὐτῆς προφυλάξεως».

Ἐν ἀρχῇ ὁ προεδρεύων τῆς συνεδρίας κ. Ἰωάνν. Πολίτης εἶπε τὰ ἐξῆς περὶ τῆς δράσεως καὶ τοῦ καθόλου ἔργου τῆς Κ^{ας} Ἀγγελ. Παναγιωτάτου.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μετὰ χαρᾶς βλέπει σήμερον συμπαρισταμένην μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τὴν κ. Ἀγγελικὴν Παναγιωτάτου, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ Τάξει τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία δὲν ὤκησε νὰ ὑποβληθῆ εἰς τοὺς κόπους μακροῦ ταξιδίου διὰ νὰ προβῆ ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας εἰς ἐπιστημονικὴν διάλεξιν περὶ τῆς τελευταίας ἐπιδημίας τῆς χολέρας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ εἰδικῶς περὶ τῶν γενομένων παρατηρήσεων περὶ τῆς διαδόσεως τῆς ἐπιδημίας καὶ τῶν προφυλακτικῶν μέτρων κατ' αὐτῆς.

Ἡ κ. Παναγιωτάτου εἶναι ἡ πρώτη διδάκτωρ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ πρώτη ὑφηγήτρια καὶ ἡ πρώτη καθηγήτρια αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστημονικὴ δραῖσις τῆς κ. Παναγιωτάτου, μετὰ τὰς σπουδὰς της εἰς τὰ ξένα Πανεπιστήμια, εἶναι κυρίως γνωστὴ ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δράσεως. Μετὰ διεθνῆ διαγωνισμόν γυναικῶν διωρίσθη ἰατρὸς τῆς Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου Ἀλεξανδρείας καὶ κατόπιν διευθυντὴς ἰατρὸς τῆς Γενικῆς Πολυκλινικῆς καὶ τῆς Πολυκλινικῆς γυναικῶν καὶ παίδων Ἀλεξανδρείας. Ἐκτὸς τῶν πολλαπλῶν αὐτῆς καθηκόντων ἐπέδειξε καὶ ἐξαιρετικὴν δραῖσιν ὡς ἰατρὸς ἐθελοντῆς εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον τοῦ Τόρ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὴν ἐνσκήψασαν τῷ 1902 μεγάλην ἐπιδημίαν πανώλους. Τοσαύτη δὲ καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ δραῖσις τῆς κ. Παναγιωτάτου, ὥστε διὰ πρώτην φορὰν ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις ἀπένειμεν εἰς γυναῖκα τὸ παράσημον τοῦ Νείλου. Διατηροῦσα τὴν ἐν τῷ Δήμῳ Ἀλεξανδρείας θέσιν ἡ κ. Παναγιωτάτου προσελήφθη εἰς τὴν Ὑγειονομικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου Καθάρσεων, διευθυνομένου ὑπὸ Ἀγ-

γλων ἐπιφανῶν Ὑγειονολόγων καὶ πρὸς τούτοις εἰργάσθη ὡς Τμηματάρχης καὶ Διευθυντὴς ἱατρὸς τοῦ Μικροβιολογικοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας.

Παραλλήλως πρὸς τὰ πολυσχιδῆ αὐτῆς καθήκοντα εἰς τὰς ὑπηρεσίας ταύτας ἡ κ. Παναγιωτάτου ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐργασίας, ὧν τινὲς εἶναι πρωτότυποι καὶ ἔτυχον εὐφήμου μνείας παρὰ τῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων καὶ τῆς Β. Ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν, ὡς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶς εἰργάσθη ἡ κ. Παναγιωτάτου ἰδρύσασα τὸν Ἑλληνικὸν Σύνδεσμον Ἑλλήνων Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ 1918, ὁ ὁποῖος συντηρεῖ σχολεῖον ἐργατῶν καὶ παιδικὰς ἐξοχὰς διὰ τὰ ἀσθενικὰ παιδιά τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας. Ἰδρυσεν ὡσαύτως τὴν Ἐνωσιν Ἑλληνίδων Ἀλεξανδρείας καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν τοῦ πολέμου τοῦ 1913.

Τοιαύτη εἰς ἀδράς γραμμὰς εἶναι ἡ δρᾶσις τῆς σεβαστῆς ταύτης Ἑλληνίδος, ἡ ὁποία μὲ μόνα ἐφόδια τὰς ἐπιστημονικὰς τῆς γνώσεις καὶ τὴν μεγάλην ἐργατικότητά της, ἄγνωστος εἰς ξένην χώραν, κατώρθωσεν ἐν μέσῳ συναγωνιζομένου Διεθνοῦς κοινοῦ νὰ διακριθῆ ἐπιστημονικῶς καὶ κοινωνικῶς, δι' ὃ καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐξέλεξεν αὐτὴν ἀντεπιστέλλον μέλος ἐν τῇ Τάξει τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον.

Καὶ ἤδη ἡ κ. Παναγιωτάτου ἔχει τὸν λόγον.

Ἡ κ. **Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου** λαβοῦσα τὸν λόγον ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «*Περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς χολέρας καὶ τῆς νεωτέρας ἀπ' αὐτῆς προφυλάξεως*».

Κύριοι Ἀκαδημαῖκοί,

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Εἰς τὸ τιμημένον τοῦτο βῆμα ἀνέρχομαι συγκεκριμένη βαθύτατα καὶ ἀνέροχομαι γνωρίζουσα ὅσα εὐγενῆ καὶ βαρῆα ἐπιβάλλει μοι τοῦτο καθήκοντα. Θεωρῶ καθῆκόν μου ἐν πρώτοις νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν διὰ τὴν τιμητικὴν ἐκλογὴν μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος αὐτῆς μέλους καὶ τὴν Σεβαστὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἐπικυρώσασαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Εὐχαριστῶ ἐπίσης θερμῶς μὲ ἀνέκφραστον εὐγνωμοσύνην τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα μας ὡς ἐπικυρώσαντα τὴν ἐκλογὴν μου, τοὺς εὐμενῶς ψηφίσαντάς με ἀξιοτίμους Ἀκαδημαῖκούς τοὺς τιμώντας διὰ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν τὸ ἱερὸν τοῦτο τέμενος, καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς ἀξιοτίμους Καθηγητὰς Κ^{ους} Κ^{ους} Δοντᾶν, Ἰωακείμογλου, Γερουλάνων, Κοσμετᾶτον καὶ λοιποὺς ὅσοι ὑπεστήριξαν ἐνθέρμως τὴν ἐκλογὴν μου.

Ἀκάματοι τῆς προόδου τῆς Ἐπιστήμης μυσταγωγοὶ ἐπὶ φιλοπονίᾳ καὶ μα-

θήσει διακρινόμενοι διδάσκαλοι επιβάλλουν εἰς τοὺς νεωτέρους διαδόχους τὴν πρόοδον, δι' ἧ ὄση μοι δύναμις καὶ σπουδὴ θὰ προσπαθήσω νὰ συνεχίσω τὸ ἔργον βαδίζουσα ἐπὶ τὰ ἕγνη σεβαστῶν μοι καὶ σοφῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐμόχθησαν καὶ ἐπόνησαν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας εὐγνωμονούντων μαθητῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ τιμὴ, ἣτις μοὶ ἐπεδαψιλεύθη ὑπὸ τῆς Σεβαστῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἠϋδόκησε νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημίας μὲ ὑποχρεώνει ὑπερτάτως νὰ καταβάλλω προσπαθείας, ὅπως ἀνταποκριθῶ ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον εἰς τὸν εὐγενῆ καὶ δύσκολον τοῦτον ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα.

Τὸ συνοψίζειν εἰς γραμμὰς τινὰς τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ὄρια ἐπιστήμης τινὸς ἀποβαίνει ἔργον ἐς ἄκρον δυσχερὲς, ἰδίως προκειμένου περὶ ἐπιστήμης τοσοῦτο πολυπλόκου καὶ τοσοῦτον εὐρείας ὡς ἡ Τροπικὴ Ἱατρικὴ.

Ὁ κατ' ἐξοχὴν ζῶν τῆς Ἱατρικῆς οὗτος κλάδος, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γνωστός, διότι ὡς γνωστὸν περὶ ἐπιδημιῶν πρῶτος ὁ ἀθάνατος διδάσκαλος τῆς Κῶ συνέγραψεν, ἀπὸ γενικῆς, ἀπὸ εὐρείας ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως μελετώμενος περιλαμβάνει εἰς τὸ πλάσιόν του ὄχι μόνον τὴν καθ' αὐτὸ ὑγιεινὴν, ὄχι μόνον τὴν Μικροβιολογίαν καὶ Βιολογίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ αὐτὴν τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν, αἵτινες ἐνοῦνται, ὅπως ἀποτελέσωσι τὴν πολὺπλοκὸν βάσιν τοῦ θαυμασίου καὶ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ εὐρυτάτου ἐδάφους ἐκτεινόμενον, ὑπὸ ἀπεράντου πλαισιούμενον ὀρίζοντος, περιλαμβάνει τὴν μελέτην παντὸς ἀφορῶντος εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ σκοπὸς καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἱατροῦ τῶν Τροπικῶν εὐρύνεται ἐξαιρετικά.

Ὁ ἱατρὸς ἐνδιαφέρεται περὶ παντὸς ἀφορῶντος εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ εὐεξίας, καὶ εἰς τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν. Ἐγκαταλείπων τέλος οὗτος τὰ στενὰ τῆς Νοσολογίας ὄρια, δέον νὰ ἐνδιαφέρεται περὶ παντὸς ἀφορῶντος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς περιορισμένης αὐτοῦ ἐπόψεως ὡς ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔθνους, ὡς φυλῆς, ὡς εἴδους. Πρέπει ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ τῶν Τροπικῶν ἱατρὸς νὰ προσοικειωθῇ τὴν ὠραίαν σκέψιν τοῦ ποιητοῦ: «Nil humani a me alienum puto». Εὐρεῖα καὶ ἔκπαγλος διανοητικὴ ἀσχολία δελεάσασα καὶ τὰς μᾶλλον ὑπερόχους τῶν φιλοσοφικῶν διανοιῶν ἀπὸ τοῦ θείου Πλάτωνος μέχρι τοῦ Καντίου καὶ ἡ ὁποία προτίθεται τίποτε ὀλιγώτερον ἢ τὴν διατύπωσιν τῶν γενικῶν νόμων τῶν σκοπούντων τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Ἡ διατύπωσις τοιοῦτου προγράμματος καταδεικνύει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ δυσχερὲς τῆς πραγματοποιήσεως.

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, περὶ τῆς *ἐξαπλώσεως τῆς χο-*

λέρας, τῆς φοβεράς μάστιγος, τῆς ὁποίας τὴν τελευταίαν ἐκτεταμένην ἐπιδημίαν ἀντεμετωπίσαμεν πρό τινος χρόνου. Πολυάριθμα γεγονότα παρατηρήσεων καὶ πειραματισμῶν ἀποδεικνύουν σήμερον ὅτι τὰ διάφορα ἄτομα ἀπὸ ἀπόψεως δεκτικότητος παρουσιάζονται ἕως διόλου ἀνόμοια ὡς πρὸς τὴν χολέραν. Μερικὰ ἄτομα παρουσιάζουν μεγάλην δεκτικότητα ὡς πρὸς τὸν μολυσματικὸν παράγοντα, ἐνῶ ἄλλα ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀδιαθεσίας ἀντέχουν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ μικροβίου εἰς τὸν ὄργανισμόν.

Ἡ παρατήρησις δὲν κατόρθωσε νὰ διαλευκάνῃ τὸν ἐσώτερον μηχανισμόν τῆς προδιαθέσεως μερικῶν ἀτόμων καὶ τῆς ἀνοσίας ἄλλων.

Συμφώνως πρὸς τὰ πειράματα τοῦ σοφοῦ Μετσνικώφ ἡ δεκτικότης καὶ ἡ ἀνοσία τῶν χολεριῶντων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ μικροβίων, τὰ ὁποῖα εὐνοοῦν ἢ ὄχι τὸ Βακτηρίδιον κόμμα.

Τὸ χολερικὸν βακτηρίδιον εἰσερχόμενον εἰς τὸν ὄργανισμόν καθίσταται ἐπικίνδυνον, ἐὰν συναντήσῃ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα εὐνοϊκοὺς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ὄρους ἢ μένει ἀδρανές, ἐὰν τὰ μικρόβια τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος δὲν εἶναι εὐνοϊκά, καὶ δὴ ἐμποδίζουν τὴν ζωτικότητά του.

Ἐν τούτοις τὸ σκοτεινὸν πρόβλημα τῆς ἀνοσίας καὶ δεκτικότητος τοῦ χολερικοῦ μικροβίου δὲν φαίνεται ἀρκούντως διευκρινηθὲν διὰ τῆς σοφῆς ὄντως σκέψεως καὶ τῶν εὐφυῶν πειραμάτων τοῦ Μετσνικώφ. Χημικοὶ καὶ βιολογικοὶ ὄροι, ἄγνωστοι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, καθιστοῦν πολὺ εὐρύτερον τὸ ζήτημα τοῦ ἀνθρώπου — ἐδάφους εὐνοϊκοῦ ἢ ἀντιδρώντος εἰς τὸ χολερικὸν μικρόβιον.

Ἀλλὰ μολονότι τὸ ζήτημα τῆς ἀδρανείας τοῦ μικροβίου δὲν διηυκρινήθη εἰσέτι, τὸ ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα φαίνεται ἀξάνον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, διότι ἀκριβῶς εἰς τὸ σκοτεινὸν τοῦτο φαινόμενον τῶν ὑγιῶν ἀνθρώπων φορέων μικροβίων ἀποδίδεται ἡ μεταφορὰ τῆς ἐπαράτου νόσου εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ γένεσις μερικῶν ἐπιδημιῶν, τῶν ὁποίων ἐζητήθη ἡ διαδρομὴ παρὰ τὴν θαυμασίαν ἐπιμονὴν διακεκριμένων ἐπιστημόνων.

Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀσφαλῶς τὸ καταλληλότερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῶν μικροβίων, καὶ αἱ γενόμεναι ἔρευνοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἀποδίδου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπουδαιότερον ρόλον.

Ἡ ὑπαρξις τοῦ φαινομένου τούτου, ἀδρανοῦς παρασιτισμοῦ τῶν μικροβίων, ἐζητήθη βραδύτερον ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν χολέραν.

Αἱ ἔρευνοι τῶν Ροῦμπελ, Ντῶνμπαρ (Dumbart) καὶ Γκάφφρυ εἰς Ἀμβούργον, καὶ αἱ τῶν Γκυγιάρ, Βιντὰλ καὶ ἄλλων εἶναι πολὺ γνωσταί.

Τὸ ἀδρανές χολερικὸν βακτηρίδιον λοιπὸν ὑφίσταται, δηλ. δύναται νὰ εὐρεθῇ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα ἀτόμων τινῶν εἰς κατάστασιν ἀδρανῆ. Αἱ ἔρευνοι

εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον τοῦ Τόρου ὑπὸ τὴν ὄθησιν τοῦ σοφοῦ προέδρου τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου τῶν Καθάρσεων Δρος Ροῦφερ ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ χολερικὸν βακτηρίδιον ἠδύνατο νὰ εὐρεθῆ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα προσκυνητῶν ἀσθενῶν ἢ θανόντων ἀπὸ ἄλλας ἀσθενείας.

Ὁ σοφὸς Δρ Κρεντηρόπουλος παρετήρησε τῷ 1902 ὅτι «Εἰς τὰ ἀποχωρήματα ὄλων τῶν ἀσθενῶν, οἱ ὅποιοι εἰσήρχοντο εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Λοιμοκαθατηρίου κατὰ τὰς 5 ἢ 6 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν των εἰς Τόρον, ἀνευρίσκοντο βακτηρίδια - κόμμα εἰς ἱκανὴν ποσότητα». Εὐρέθησαν τοιαῦτα εἰς τὰ ἀποχωρήματα πασχόντων ἀπὸ πνευμονίαν, ρευματισμοὺς κτλ.

Τὰ βακτηρίδια ἐξηφανίζοντο τὴν 13ην ἢ 14ην ἡμέραν. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅμως, ὅτι τῷ 1902 ἡ χολέρα εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰς τὸ Λοιμοκαθατήριον Τόρου, ἐπομένως μέγα μέρος τῶν ἀσθενῶν ἢ ὑγιῶν προσώπων, ἠδύνατο νὰ ἔχη τὸ χολερικὸν βακτηρίδιον ἀδρανὲς εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα, ὡς ἐκ τοῦ μείζονος ἢ ἐλάσσονος συγχρωτισμοῦ του μὲ πάσχοντας ἐκ τῆς νόσου.

Πάντως αἱ ἔρευναι ὡς πρὸς τὴν ἐπιδημιολογίαν τῆς χολέρας δεικνύουν τὸ σκότος, τὸ ὅποιον καλύπτει ἀκόμη τὸ τόσον ἐνδιαφέρον τοῦτο κεφάλαιον.

Ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα ἐπιδημιολογία τείνει νὰ δεῖξῃ ὅτι οἱ φορεῖς τοῦ χολερικοῦ βακτηριδίου, ἀφικνούμενοι ἀπὸ μολυσματικῆς περιοχῆς εἰς καθαρὰν, δύναται νὰ προκαλέσουν εἰς μακρινὴν καθαρὰν χώραν νέαν χολερικήν ἐστίαν, μετὰ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μακρόν, διότι τὸ βακτηρίδιον-κόμμα, ἀδρανὲς ἕως τότε, δυνατὸν νὰ συναντήσῃ ἐπὶ τοῦ ἰδίου φορέως, ἢ εἰς τὸ νέον περιβάλλον ὄρους εὐνοϊκοῦς πρὸς τὸν ὄρισον τῆς μολυσματικότητός του. Καὶ διὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς ἡ Ἐπιστήμη τείνει σήμερον ν' ἀποδώσῃ τὴν μεταφορὰν τῆς νόσου εἰς *μεμακρυσμένην περιοχὴν*.

«Οἱ μικροβιοφορεῖς δίδουν τὸ κλειδί πολλῶν ἀγνώστων τῆς αἰτιολογίας» μᾶς λέγει ὁ Κέλτ.

Πειράματα τοῦ εἴδους τούτου εἶχον ἐκτελέσει εἰς τὸ Μικροβιολογικὸν Ἰνστιτούτον τοῦ Συμβουλίου τῶν Καθάρσεων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡς πρὸς τὸν συνδυασμὸν τοῦ χολερικοῦ μικροβίου μὲ τὰ περιεχόμενα μικρόβια εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου. Παρατηρήσαμεν τότε, ὅτι ἡ παρουσία διαφόρων μικροβίων τοῦ ὕδατος, ἄλλοτε ἠνθόει καὶ ἄλλοτε παρημποδίζε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χολερικοῦ δονακίου. Ἀντεγράψαμεν δηλ. ἀντικειμενικῶς τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα τοῦ ἀνθρώπου. (Revue d'Hygiène et de Police sanitaire, Tome XXXV, N° 7, Juillet 1913, pag. 779).

Ἐπιδημία ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 1902.

Κατὰ τὸ ἔτος 1902 τὸ λοιμοκαθαρτήριον Τόρο ἐλειτούργει μὲ ὄργανισμὸν δύναται τις νὰ εἴπῃ τέλειον. Οἱ διευθύνται ἐλάμβανον ὅλας τὰς δυνατὰς προφυλάξεις δηλ. ἡ ἀπολύμανσις, αἱ ἰατρικαὶ ἐπισκέψεις, ἡ ἐξέτασις τῶν προσκυνητῶν ἐγένετο μὲ τὴν μεγαλυτέραν αὐστηρότητα. Τὰ τρόφιμα τῶν Χατζῆ, καθὼς καὶ τὰ λίαν ἀκάθαρτα ἀντικείμενα κατεστρέφοντο διὰ τοῦ πυρός, αἱ καθάρσεις ἐπεμηκύνοντο ἐφ' ὅσον ἐθεωροῦντο ἀναγκαῖαι, καὶ ἐλαμβάνετο τέλος πᾶν προφυλακτικὸν μέσον. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἐπιδημία ἐσβέσθη, διότι οὐδὲν κροῦσμα ἐσημειώθη οὔτε κατὰ τὸν πλοῦν, οὔτε εἰς τὰ λοιμοκαθαρήρια τῆς Μεσογείου, ὅπου μετεφέρθησαν οἱ χατζῆ. Ἄλλὰ γεγονὸς ἐκπληκτικόν, 40 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν προσκυνητῶν ἡ ἐπιδημία ἀνεφάνη ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Μούσσα. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ ἀπολύμανσις καὶ ἀπομόνωσις ἐσβησε τὴν ἐπιδημίαν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Τόρο, ἐφ' ὅσον οὐδὲν κροῦσμα χολέρας ἐσημειώθη κατὰ τὸν πλοῦν καὶ εἰς τὰ λοιμοκαθαρήρια τῆς Μεσογείου, πῶς δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἐμφάνισιν τῆς νόσου εἰς τὴν Αἴγυπτον 50 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προσκυνητῶν ἐκ τοῦ λοιμοκαθαρηρίου Τόρο; Ἡ νόσος δὲν μετεφέρθη μὲ ἀσθενεῖς, διότι ἀσθενεῖς δὲν ἐσημειώθησαν κατὰ τὸν πλοῦν, οὔτε μὲ μολυσμένα ἀντικείμενα, διότι ἡ ἀπολύμανσις ἔγινε αὐστηροτάτη εἰς τὸ Τόρο· πῶς λοιπὸν μετεδόθη τὸ μικρόβιον; Ἡ ἱστορία μεταφορᾶς τῶν χολερικῶν ἐπιδημιῶν δεικνύει, ὅτι εἷς τινὰς περιστάσεις ἡ χολέρα δύναται νὰ μεταφερθῆ ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως ἀσθενοῦς καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἄλλου ἐμφανοῦς μέσου μεταφορᾶς. Πράγματι δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἡ ἐπιφορτισμένη πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιδημίας ἐν Αἰγύπτῳ τὸ 1902 ἐτελείωσε τὴν ἐκθεσὶν της διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἡ ἐπιστημονικὴ » ἀλληλουχία, ὁ ἐσωτερικὸς καὶ θετικὸς μηχανισμὸς τῆς μολύνσεως τοῦ χωρίου » Μούσσα εἶναι ἄγνωστος. Ὑπάρχουν συμπτώσεις, πιθανότητες, ἀλλ' ὄχι βεβαιότης. Ἄρα ἡ θύρα μένει ἀνοικτὴ δι' ὅλας τὰς ὑποθέσεις».

Ἐξ ἄλλου εἶναι ἐπιστημονικῶς δυνατὸν ἄτομόν τι νὰ ἦτο φορεὺς χολερικὸς μικροβίου ζῶντος ἐν ἀδρανεῖα, σαπροφύτου εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνά του.

Εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορίσῃ τις ἐπὶ πόσον χρόνον διαρκεῖ ἡ περίοδος ἀληθοῦς κινδύνου τοῦ ἐπιφόβου ξένου. Τὰ γεγονότα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν εἶναι ἀκόμη πολυάριθμα. Ἐν τούτοις ὁ Γκάφικ ἀναφέρει περίπτωσιν φορέως, ὁ ὁποῖος ἀπέβαλλε χολερικά βακτηρίδια ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον μετὰ τὴν προσβολὴν τῆς χολέρας.

Οἱ Κόλλε καὶ Μάινικε ἀπέδειξαν ὅτι τὸ χολερικὸν βακτηρίδιον εὐρίσκεται ἀκόμη ζῶν εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα ἀτόμων προσερχομένων ἐκ περιοχῆς μεμολυ-

σμένης, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐγκαταλείψει πρὸ ἀρκετοῦ χρόνου. Ὁ Δρ Ροῦφερ ἀναφέρει περίπτωσιν εἰς Τόρ φορέως, ὅστις ἀπέβαλλε βακτηρίδια κόμμα ἐπὶ 32 ἡμέρας. Οἱ εἰσελθόντες εἰς Αἴγυπτον προσκυνηταὶ ἐμόλυναν τὸ χωρίον Μούσσα 50 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἐκ Τόρ. Οἱ προερχόμενοι ἐξ Ἰνδιῶν εἰς τὴν Μέκκαν προσκυνηταὶ ἐμόλυναν συχνὰ τὴν ἱερὰν πόλιν 30 ἡμέρας περίπου μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἐκ τῆς μεμολυσμένης περιοχῆς.

Κατὰ τὸ θῆρος 1911 εἰς τὸ Λοιμοκαθατήριον Ν. Ὑόρκης ἐσημειώθησαν 14 κρούσματα χολέρας μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν προσφύγων μετὰ 15 ἡμερῶν ταξίδιον, ἐνῶ οὐδὲν κροῦσμα ἐσημειώθη κατὰ τὸν πλοῦν.

Τῷ 1912 εἰς τὸ Λοιμοκαθατήριον τοῦ Βεῖροῦτ μετὰ 10 ἡμερῶν κάθαρσιν ἐσημειώθησαν 4 κρούσματα χολέρας ἐξ ὧν 2 θάνατοι.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ μολυσματικὴ δρᾶσις τοῦ χολερικοῦ δονακίου δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, δυνατὸν καὶ ἐπὶ 40 ἡμέρας, χρόνον τὸν ὅποιον εἶχον ὀρίσει ὡς περίοδον τῶν καθάρσεων (karantaines) πρὸ τῆς μικροβιακῆς περιόδου.

Μόνη ἡ παρατήρησις τότε, μολονότι ἐστερημένη τῶν ἐπισήμων δεδομένων τῆς σήμερον, ὥρισε τὸν χρόνον τῆς μακροτέρας ἐπιδείξεως τοῦ μικροβίου.

*Μεταφορὰ χολέρας εἰς ἀπόστασιν ἀνευ ἐμφανίσεως τῆς νόσου
ἐπὶ τοῦ πλοίου.*

Τὸ Διεθνὲς Ὑγειονομικὸν Συνέδριον Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1865 διέτύπωσε παρατήρησιν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει καὶ ὁ καθηγ. Σαντεμές, παρατήρησιν λίαν περιέργων ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιδημιολογίας: «Ὁ κίνδυνος εἰσβιβάσεως τῆς νόσου διὰ τῶν πλοίων, καθὼς καὶ ἡ ἔκρηξις ἐπιδημίας, δὲν ὑπόκεινται ἐντελῶς » εἰς τὴν ἔντονον ἐκδήλωσιν, οὐδὲ κἂν εἰς τὴν ὑπαρξιν περιπτώσεων μὲ ἐλαφρὰ » συμπτώματα χολέρας ἐπὶ τῶν πλοίων διαρκοῦντος τοῦ πλοῦ». Οὕτως ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Διεθνοῦς Ὑγειονομικοῦ Συνεδρίου ἐξέφραζεν εἶδος ὑγειονομικοῦ παραδόξου, δηλ. ὅτι πλοῖον δύναται νὰ μεταφέρῃ τὴν χολέραν χωρὶς νὰ ἔχη ἢ μᾶλλον χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν νόσον ἐπὶ τοῦ πλοίου. Μήπως καὶ σήμερον ἡ θεωρία μεταφορᾶς τῆς χολέρας ὑπὸ μικροβιοφόρων δὲν ἀποδεικνύει ὀρθὴν τὴν ὑποστηρικθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει γνώμην πρὸ 85 ἐτῶν;

Ὁ Φωβέλ ἐπίσης μελετῶν τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χολέρας τὸ 1865 ἐκ τοῦ λιμένος Ἀλεξανδρείας εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας τῆς Μεσογείου, καθὼς καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς νόσου ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς Γκατελουπ (Guadeloup) ἐξεφράζετο ὡς ἑξῆς: «Δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, πῶς πλοῖα, τὰ » ὁποῖα δὲν ἐπαρουσίασαν χολέραν μετέδωκαν τὴν νόσον, ἀλλὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι

» τὴν μετέδωκαν διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἡ χολέρα ἐνεφανίσθη μόνον
» ὅπου ἔφθασαν τὰ πλοῖα».

Καὶ ἔξ ἄλλου: «Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ χολέρα ἐξεδηλώθη εἰς
» Γκαντελοῦπ μόνον μετὰ τὴν ἀφίξιν πλοίου προελεύσεως ἐκ χώρας μολυσμένης».

Ὁ Δρ Καλμέτ, διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου Παστέρ τῆς Λίλλης, ἐξεφράζετο
ὡς ἑξῆς: Ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθέσω κατὰ τὴν τελευταίαν Συνεδρίαν με-
ρικὰ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν φορέων καὶ εἶπον ὅτι δέον νὰ λη-
φθοῦν ὑπ' ὄψει: 1) Οἱ φορεῖς μικροβίων, οἱ ἀναρρωνύοντες ἀπὸ ἐκδηλον χολέ-
ραν. 2) Οἱ φορεῖς οἱ ὁποῖοι ὑπέφερον προηγουμένως ἀπὸ καλοήγη προσβολήν,
ἡ ὁποία παρήλθεν ἐν μέρει ἢ καθ' ὅλοκληρίαν ἀπαρατήρητος. 3) Τέλος οἱ φορεῖς
μικροβίων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν πάντοτε ἐντελῶς ὑγιεῖς.

Ἡ τεχνικὴ ἐπιτροπὴ φθάνει εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: «Οἱ φορεῖς μικρο-
» βίων ἐπὶ τῶν πλοίων ἢ οἱ προερχόμενοι ἐκ μεμολυσμένης περιοχῆς δέον νὰ ὑφί-
» στανται τοὺς κανονικοὺς ὅρους προφυλάξεως ἀπὸ τῆς χολέρας, ὅπως οἱ προσ-
» βαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ μολύσματος εἰς τὴν μεμολυσμένην περιοχὴν».

Ὁ Δρ Σακεπέ, καθηγητῆς εἰς τὸ Βάλ Ντὲ Γκράς ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς εἰς
μελέτην του περὶ τῶν μικροβιοφορέων.

Διὰ νόσημα τόσον μολυσματικὸν καὶ τόσον ἀποφενκτικὸν αἱ μικροβιακαὶ ἐξε-
τάσεις εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖαι ἀπὸ προφυλακτικῆς ἀπόψεως: κάθε
κοινότης ὀφείλει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνακαλύπτῃ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον δη-
μιουργοῦν ὄχι μόνον οἱ ἄρρωστοι, ἀλλὰ καὶ οἱ φορεῖς, καὶ ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆ
γίνεται μόνον διὰ τῶν μικροβιολογικῶν ἐξετάσεων. Ἡ πείρα κατέδειξε τὴν πρα-
γματικὴν ὠφέλειαν ἐπιστημονικῆς προφυλάξεως καλῶς ἐννοουμένης. Ὅσον αὐστηρὰ
καὶ ἂν εἶναι ἡ προφύλαξις αὐτῆ, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ κανεὶς εἰς αὐτήν.

Τέλος ὁ σοφὸς ἄλλοτε Πρόεδρος τοῦ Διεθνoῦς Συμβουλίου Καθάρσεων ἐξε-
φράζετο ὡς ἑξῆς: «Τὰ ἀδρανῆ μικρόβια (Microbisme latent) εἶναι θέμα περὶ τοῦ
» ὁποῖου ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Ὡς πρὸς τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν μόνον ἀπὸ τινων
» ἐτῶν γνωρίζομεν, ὅτι ἡ νόσος μεταδίδεται μὲ τοὺς φορεῖς. Νεαὶ ἀνακαλύψεις
» μᾶς ἀναγκάζουν νὰ σκεφθῶμεν σήμερον τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν χολέραν...»

Ἐξ ἄλλου πρόσωπα ἅτινα ἔχουν ἐν ἐπώψει τὸ παθογόνον σπέρμα, ἐφ'
ὅσον δὲν παρουσιάζουν ἀπολύτως κανὲν παθολογικὸν σύμπτωμα δύνανται νὰ θε-
ωρηθοῦν ὡς ἀπλῶς φορεῖς βακτηριδίου κόμμα, οἱ ὁποῖοι διαφέρουν μόνον ἀπὸ
τοὺς χολεριῶντας ὡς πρὸς τὴν ταχεῖαν ἢ βραδεῖαν ἐκκρηξίν τῆς νόσου.

Ἐκ τῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ τὰς
ὁποίας δὲν ἀναφέρομεν ἐλλείψει χρόνου, συμπεραίνομεν τὰ ἑξῆς:

I. - Ὅτι ὅλα τὰ κρούσματα τὰ σημειωθέντα ἐπὶ τῶν πλοίων ἀνεφάνησαν

ἐπὶ ἐπιβατῶν γ' θέσεως. Ἡ χολέρα καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν διέψευσε τὴν γνώμην τοῦ Γκρίζινγκερ ὅτι «ἡ χολέρα εἶναι νόσος τῶν ἀτόμων κατωτέρας τάξεως καὶ κυρίως τῶν πτωχῶν. Οἱ κόποι, αἱ στερήσεις, ἡ φυσιολογικὴ πενία καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἐξασθενεῖ τὸν ὄργανισμόν καὶ ἐλαττώνει τὴν φυσικὴν του ἀντίστασιν, αὐξάνει ἐκ παραλλήλου τοῦναντίον τὴν δεκτικότητά τοῦ ἀτόμου ὡς πρὸς τὴν νόσον. Καὶ τῷ ὄντι μεταξὺ χιλιάδων ἐπιβατῶν, οἱ ὅποιοι ἔφθασαν ἀπὸ λιμένας μολυσμένους εἰς τὸν λιμένα Ἀλεξανδρείας τὸ θέρος 1911, 4 ἄτομα, τὰ ὅποια ἐπαρουσίασαν χολέραν ἐπὶ τῶν πλοίων ἢ εἰς τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, ἦσαν ἐπιβάται γ' θέσεως μεταξὺ ἐπιβατῶν ὡς τὸ πολὺ πτωχῶν, δηλ. ὑποκειμένων εἰς τὴν νόσον ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως, τῆς ἀγνοίας, ἢ τῆς περιφρονησεως τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς, ἐπιβατῶν στοιβαγμένων εἰς τὴν γ' θέσιν, τόπον μεγάλου συνωστισμοῦ τοῦ πλοίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ αἴτια τὰ ἀποτελοῦντα μόνον ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἠδύναντο εὐκόλως νὰ πολλαπλασιασθῶν.

Μήπως καὶ ἡ τελευταία ἐπιδημία τῆς Αἰγύπτου δὲν ἤρχισεν ἀπὸ χωρία, τὰ ὅποια ἐστεροῦντο τῶν μέσων τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐξ ἄλλου ἠγνόουν τελείως τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν; Καὶ παρὰ τὰ δρακόντεια μέτρα τῆς Κυβερνήσεως καὶ παρὰ τὴν ζώνην πολιορκίας, ἡ ὁποία τόσον σοφὰ ἐπεβλήθη ἀπὸ τοὺς διευθύνοντας τὸ Ὑγειονομεῖον δὲν ὑπῆρξαν ἄρα γε οἱ ἀσυνείδητοι ἐγκληματῆται, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ διαπεράσουν τὴν ζώνην, νὰ ἔλθουν εἰς περιοχὴν ὑγιᾶ καὶ νὰ μεταφέρουν τὸ φοβερὸν σπέρμα τῆς ἐπαράτου νόσου;

II. — Ὅτι αἱ σημειωθείσαι περιπτώσεις χολέρας ἀνεφάνησαν εἰς τὸ τέλος ἢ μετὰ τὸν χρόνον κανονικῆς ἐπώσεως τῶν 5 ἡμερῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ μὲγᾶλον κίνδυνον εἰσβιάσεως τῆς νόσου εἰς χώραν καθαρὰν, κίνδυνον ἐναντίον τοῦ ὁποίου τὰ ὑγειονομικὰ καὶ ἄλλα προφυλακτικὰ ἐν ἰσχυρῷ μέχρι σήμερον μέσα ἀποβαίνουν ἀτελῆ.

III. — Ὅτι οἱ φορεῖς τῶν μικροβίων χολέρας ἐν συγκρίσει ὀλίγοι ἦσαν, ὡς τὰ πολλὰ, εἰς ἐπαφὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον στενὴν πρὸς χολεριῶντας.

IV. — Ὅτι οἱ φορεῖς συγκολλημένων χολερικῶν βακτηριδίων οἱ εὐρεθέντες ἐπὶ τῶν πλοίων, τὰ ὅποια δὲν ἐπαρουσίασαν περίπτωσιν χολέρας, ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι φορεῖς ἐπὶ 1-2 ἡμέρας μόνον, πολὺ ὀλιγώτερον χρόνον ἄλλων φορέων, τῶν ὁποίων ἡ διάρκειά ἦτο 10-12 ἡμερῶν ἐπὶ πλοίων, τὰ ὅποια ἐπαρουσίαζον περιπτώσεις χολέρας.

Δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἐξηγήσωμεν ἐπισταμένως τὰ γεγονότα αὐτά. Σκότος ἐπικρατεῖ ἀκόμη σήμερον ἐπὶ τῶν χημικῶν καὶ βιολογικῶν ὄρων τῶν ἱκανῶν νὰ διεγείρωσι τὴν ζωτικότητά τοῦ χολερικοῦ βακτηριδίου. Ἡ ἀδράνεια τοῦ χολερικοῦ βακτηριδίου (*Microbisme latent*) καλύπτεται ἀκόμη σήμερον ἀπὸ τὸ με-

γάλον μυστήριον. Ἄλλὰ ἡ προφύλαξις ἐναντίον τῆς χολέρας δὲν δικαιούται σήμερον ν' ἀγνοῖ τούς φορεῖς μικροβίων.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι οἱ φορεῖς χολερικῶν βακτηριδίων δὲν παρουσιάζουν κανένα κίνδυνον διὰ τὸ περιβάλλον, κάθε ἔθνος δικαιούται νὰ τοὺς θεωρῇ ὡς μέγιστον κίνδυνον ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ἀποτελεσματικὰ μέτρα πρὸς παρεμποδισμόν εἰσβιβάσεως τῆς νόσου εἰς τὴν μὴ μεμολυσμένην χώραν.

Νεωτέρα προφύλαξις ἐναντίον τῆς χολέρας

Συμφώνως μὲ τὰ νέα δεδομένα πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς πλοῖον προερχόμενον ἐκ λιμένος μολυσμένου, ὡς προφυλακτικὸν μέτρον ἐναντίον τῆς χολέρας, ἐκτὸς τῆς προσεκτικῆς ἰατρικῆς ἐπισκέψεως, τῆς αὐστηρᾶς ἀπολυμάνσεως καὶ ἡ μικροβιακὴ ἐξέτασις τῶν ἀποχωρημάτων τοῦλάχιστον τῶν ἐπιβατῶν Γ' θέσεως καὶ τοῦ πληρώματος, πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν φορέων καὶ ἀπομόνωσιν αὐτῶν μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ φοβεροῦ ξένου.

Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφηρομόσθη καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ θέρος 1912, ἐφηρομόζετο δ' ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑγειονομείου ἀπὸ τοῦ 1904, καὶ εἰς τὸν λιμένα Νέας Ὑόρκης ἐφηρομόσθη διὰ τοὺς μετανάστας τοὺς προερχομένους ἐξ Ἰταλίας μετὰ τὰ 14 κρούσματα χολέρας τὰ συμβάντα μεταξύ των εἰς τὸ Λοιμοκαθαρτήριον Νέας Ὑόρκης. Ἐπι πλέον ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἀπήτησεν ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπιβάλλῃ ἡ ἰδία βακτηριολογικὴν ἐξέτασιν ὡς πρὸς τοὺς φορεῖς χολερικῶν βακτηριδίων εἰς τοὺς μετανάστας, οἱ ὅποιοι προήρχοντο ἀπὸ μολυσμένην περιοχὴν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των δι' Ἀμερικὴν, διὰ νὰ παρεμποδισθοῦν τοῦ ταξιδίου οἱ φορεῖς. Ἐξ ἄλλου ἡ βακτηριολογικὴ ἐξέτασις σιτηριζομένη ἐπὶ τῶν νεωτέρων δεδομένων τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐπιτρέψῃ ἀπὸ ἀπόψεως καθάρσεως τὴν ἐλευθερίαν παντὸς ἀπηλλαγμένου χολερικοῦ βακτηριδίου. Οὕτως ἡ κάθαρσις θὰ ἔχῃ σκοπὸν περισσότερον ἀποτελεσματικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν καὶ δὲν θὰ παρουσιάζῃ τὰς ἀντιφάσεις, τὰς ὁποίας παρουσίαζε μέχρι σήμερον μὲ τὰς βραδείας περιπτώσεις χολέρας καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς νόσου διὰ πλοίων ἢ ἀτόμων κατὰ τὸ φαινόμενον ὑγιῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως νεωτέρας προφυλάξεως δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ ἐπιδημιολόγου Κέλς.

«Ἡ Γενικὴ προφύλαξις ἐναντίον τῆς χολέρας περιλαμβάνεται κατὰ μέγα » μέρος εἰς τὴν πάλιν ἐναντίον τῶν χολεργόνων βακτηριδίων. Δὲν δύναται τις » νὰ σκεφθῇ τὸν παρεμποδισμόν τῆς ἀρχικῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου, εἰμὴ διὰ » τῆς συλλήψεως τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ὑποπτευόμεθα ὡς φορεῖς».

Οὕτω διὰ τῆς θεωρίας τῶν *μικροβιοφόρων*, ἡ προφύλαξις ἀπὸ τῆς χολέρας περισφίγγεται καὶ εὐρύνεται συγχρόνως. Περισφίγγεται, διότι ἡ πάλη δέον νὰ ἐφαρμόζεται κυρίως ἐναντίον τοῦ χολερικοῦ βακτηριδίου εἰς τὰ νωπὰ ἀποχωρήματα ἀτόμων προερχομένων ἐκ μεμολυσμένης περιοχῆς, εὐρύνεται δὲ συγχρόνως, διότι ἡ πάλη δέον νὰ ἐφαρμόζεται ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν ἀποχωρημάτων τῶν ἀσθενῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἐναντίον ἀτόμων κατὰ τὸ *φαινόμενον ὑγιῶν*. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τοῦ *κρυφοῦ παρασιτισμοῦ* κυριαρχεῖ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, διότι δυνατὸν νὰ δώσῃ τὴν κλειδα μεταφορᾶς ἐπιδημίας — ἀοράτου καὶ μὴ ὑποψιαζομένης — ἀπὸ μεμολυσμένης περιοχῆς εἰς ἄλλην πολὺ ἀπέχουσαν αὐτῆς. Βεβαίως δὲν δυνάμεθα ποσῶς νὰ σκεφθῶμεν τὸν παρεμποδισμὸν τῆς ἀρχικῆς ἐμφανίσεως ἐπιδημίας τινὸς εἰμὴ διὰ συλλήψεως τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ὑποπτευόμεθα ὡς φορεῖς τῶν παθογόνων αἰτίων. Αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἰδέα ἀντιστάσεως εἰς τὴν μάστιγα πρὸ τῆς μικροβιακῆς περιόδου· ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων ἐσκέφθησαν νὰ σταματήσουν τὰς προόδους τῆς νόσου διὰ τῶν διὰ ὑγειονομικῶν ζωνῶν περιορισμῶν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐγκαθειρέξεως. Μήπως ἡ Ἑλλάς δὲν ἐσκέφθη ν' ἀπαγορεύσῃ τοὺς πλοῦς καὶ τὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν ἐξ Αἰγύπτου;

Καὶ ἡ Γαλλία δὲν μετεχειρίσθη τὰ ἴδια δρακόντια μέσα; Ἡ ἐπιδημία χολέρας ἤρχισεν ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὰς θύρας τοῦ Καΐρου κατὰ τὸ δευτέρον δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1947. Ἐξετάθη ταχέως καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς τὴν 1ην Νοεμβρίου 1947 μὲ 6500 θανάτους ἐπισήμως δηλωθέντας. Δραστήρια μέτρα ἐλήφθησαν. Τὸ προσκύνημα τῆς Μέκκας ἀπηγορεύθη. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ λιμένες τῆς Μεσογείου ἐκηρύχθησαν εἰς κατάστασιν ἀμύνης καὶ ὠργανώθη σοβαρῶς ἡ ὑγειονομικὴ ἀστυνομία ἀπὸ ἀέρος. Ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου ἀπηγορεύθη εἰς πάντα ἐπιβάτην προερχόμενον ἐξ Αἰγύπτου ἢ ἀποβιβασθέντα εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ν' ἀποβιβασθῇ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἐκφόρτωσις ἐμπορευμάτων ἀπηγορεύθη ἐπίσης. Τὴν 3ην Νοεμβρίου ἡ Ἑταιρεία Αἴο-Φράνς ἔπαυσε τὰ ταξίδια Καΐρου-Παρισίων. Οἱ πονηροὶ τῶν ἐπιβατῶν μετέβαινον ἀπὸ Καΐρου εἰς Λονδῖνον ἢ εἰς Βρυξέλλας, διὰ ν' ἀπογειωθοῦν τέλος εἰς Μπουρζέ, ὅπου ἐδέησε νὰ ἰδρυθῇ ὑπηρεσία ὑγειονομικῆ. Ἄλλοι εἰσήρχοντο ἐν Γαλλίᾳ διὰ Καλαί, Δουγκέρκης ἢ διὰ τῶν Βελγικῶν συνόρων. Ὅλοι οἱ διευθυνταὶ Ὑγειονομείων εἰδοποιήθησαν μὲ σημείωμα ὑπενθυμίζον τὰς βάσεις διαγνώσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῆς χολέρας. Ἐλαβον ἐπίσης μικρὰν προμήθειαν ἐμβολίου καὶ ὁδηγίας τοῦ Ἰνστιτούτου Παστέρ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν φορέων μικροβίων (λῆψιν δείγματος ἀποχωρημάτων εἰλημμένων διὰ τεμαχίου βάμβακος εἰσβιβαζομένου εἰς τὸ ὄρθον, σπορὰ τοῦ ληφθέντος εἰς πεπτονοῦχον ὕδωρ, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν μέσον καλλιιεργείας. Ἐκ νέου σπορὰ ἀνὰ πᾶσαν θὴν ὥραν. Τρεῖς νέαι σποραὶ ἦσαν ἀναγκαῖαι). Πιστοποιήσεις

διὰ τῶν μορφολογικῶν χαρακτήρων καὶ τῶν χαρακτήρων καλλιιεργείας (μὲ τὴν ἀντίδρασιν Ἰνδόλης καὶ τὴν ἀντίδρασιν συγκολλήσεως).

Τὸ Ἰνστιτοῦτον Παστέρ κατέβαλε μεγάλην προσπάθειαν. Ἡ παρασκευὴ ἐμβολίου ἐντὸς 3 ἑβδομάδων ἐφθασεν ἀπὸ 150 λίτρα καθ' ἑκάστην εἰς 700 λίτρα. Ὑπερέβη τὰς παραγγελίας. Αἱ παρακαταθῆκαι ἐπέτρεπον ἐνδεχομένως τὸν ἐμβολιασμὸν δύο ἑκατομμυρίων ἀτόμων.

Ἀλλὰ μήπως ἡ φιλόξενος Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις δὲν προσεπάθησε νὰ παρεμποδίσῃ κάθε ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν μεμολυσμένων καὶ καθαρῶν περιοχῶν; Ποῖος ὁ λόγος τῆς αὐστηρότητος αὐτῆς, ἐὰν μὴ ἦτο ὁ ἀδρανὴς παρασιτισμὸς.

Ἡ σημερινὴ προφύλαξις ἐγκατέλειπε τὰ παλαιὰ μέτρα (ζῶνας περιορισμῶν, ἐγκαθειρξεις ἀτόμων) ὡς ἐκ τῆς αὐστηροτάτης καὶ δυσκόλου ἐφαρμογῆς τῶν τὰ μέτρα αὐτὰ δύνανται ν' ἀπλοποιηθοῦν καὶ μὲ θετικὰ ἀποτελέσματα διὰ τῆς μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως τῶν ἀποχωρημάτων τῶν προερχομένων ἐκ μεμολυσμένης περιοχῆς ἀτόμων.

Καὶ ὅμως παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους αὐτοὺς δὲν πρέπει τὸ ἄτομον νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ πανικόν, διότι τὸ αἶσθημα αὐτὸ προκαλεῖ διαταραχὴν τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, ὁ ὁποῖος οὕτω καθίσταται πλέον ἐπιρρεπὴς εἰς τὴν νόσον. Ἡμεῖς αὐτὴ εἶχομεν ὑπηρετήσῃ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν χολέρας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ 1902, ὡς ἐθελοντὴς ἰατρὸς τῆς νυκτὸς (διότι τὴν ἡμέραν εἶχον ἄλλην ὑπηρεσίαν) τοῦ Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου, μαζὶ μὲ τοὺς ἰατροὺς Παρῶδην καὶ Ράλλην. Μετεφέροντο χολεριῶντες πτωχοὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐτοποθετοῦντο εἰς τὴν ἄμαξαν πλησίον μου καὶ ὅμως οὐδὲν ἔπαθον, παρακινουμένη εἰς τὸ ἔργον ἀπὸ τὸν ζῆλον ἐκπληρώσεως καθήκοντος πρὸς συνανθρώπους μου. Καὶ τότε δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸ ἐμβόλιον, τὸ ὁποῖον παρέχει μεγάλην προφύλαξιν 85 %.

Ὡστε μακρὰν ὁ φόβος, θάρος καὶ λογικὴ προφύλαξις καὶ ἐμβολιασμός, ὁ ὁποῖος μᾶς σώζει ἀπὸ τὴν ἐπάρατον νόσον.

Ἐὰν ἤδη συνοψίσωμεν τὰ περὶ κυττάρων καὶ μικροβίων, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ ἄγνωστος καὶ ἀόρατος κεκρυμμένος ἐκεῖνος ἐχθρικός μικρόκοσμος, μεγάλα ἐπὶνεγκεν εἰς τὰς κοινωνίας δεινά. Αἰῶνες δ' ὅλοι δὲν ἐκλόνισαν ἰδέας καὶ θεωρίας τοῦ πεπωμένου, τοῦ μοιραίου, αἵτινες οὐδὲν κῆρος σήμερον ἔχουσι. Τὸ μικροσκοπικὸν σωματίον ἐμεγαλύνθη εἰς κολοσσόν, ὅστις ἠπέιλησε καὶ ἀπειλεῖ ἀκόμη σήμερον τὴν κοινωνίαν. Ἐὰν ἐναντίον τῶν πολλῶν περιπετειῶν τῆς κοινωνίας ἐξανέστησαν μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, τῶν ὁποίων θαυμάζομεν τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις, ἐναντίον τῶν νέων ἀπὸ τοῦ ἀοράτου ἐξορμηθέντων κινδύνων, ἐξανέστησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη νέαί μεγάλαι διάνοιαι καὶ παρὰ τὰς δάφνας τῶν μαχητῶν ἀναθάλλουσιν αἱ δάφναι τῶν ἡρώων τῆς Διανοίας.